

І.В. Данилюк, С.О. Шиковець

ПРОБЛЕМА ВПЛИВУ ЕТНОЛІНГВІСТИЧНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ НА ПСИХОЛОГІЧНЕ БЛАГОПОЛУЧЧЯ ТА ЗДОРОВ'Я ОСОБИСТОСТІ

Данилюк І.В., Шиковець С.О. Проблема впливу етнолінгвістичної ідентичності на психологічне благополуччя та здоров'я особистості. У статті наведені результати вивчення та теоретичного аналізу явища впливу етнолінгвістичної ідентичності на психологічне благополуччя та здоров'я особистості на підставі аналізу сучасних психологічних та міждисциплінарних досліджень. У статті була здійснена спроба розкрити значення вітального стану лінгвістичної ідентичності як засобу для досягнення психологічного благополуччя, здоров'я та економічної стійкості особистості в сучасному суспільстві. Також описано перспективи дослідження проблеми впливу етнолінгвістичної ідентичності на психологічне благополуччя та здоров'я особистості представників мовних спільнот України та груп мігрантів з прогнозуванням можливих сфер застосування отриманих результатів.

Ключові слова: етнолінгвістична ідентичність, психологічні складові етнолінгвістичної ідентичності, психологічне благополуччя особистості, здоров'я особистості, вітальний стан етнолінгвістичної ідентичності, етнолінгвістичні спільноти.

Данилюк И.В., Шиковец С.А. Проблема влияния этнолингвистической идентичности на психологическое благополучие и здоровье личности. В статье приведены результаты изучения и теоретического анализа явления влияния этнолингвистической идентичности на психологическое благополучие и здоровье личности на основании анализа опыта современной психологической науки и междисциплинарных исследований. В статье была предпринята попытка раскрыть значение витального состояния лингвистической идентичности как средства для достижения психологического благополучия, здоровья и экономической устойчивости личности в современном обществе. А также описаны перспективы исследования проблемы влияния этнолингвистической идентичности на психологическое благополучие и здоровье личности представителей языковых сообществ Украины и групп мигрантов с прогнозированием возможных сфер применения полученных результатов.

Ключевые слова: этнолингвистическая идентичность, психологические составляющие этнолингвистической идентичности, психологическое благополучие личности, здоровье личности, витальное состояние этнолингвистической идентичности, этнолингвистическое сообщество.

Постановка проблеми. Відповідно до звіту Євробарометра «Європейці та їхні мови» за 2012 рік [14] у Європейському Союзі є лише двадцять три (двадцять чотири з 2013 року) офіційно визнані мови. Але загалом існує понад шістдесят (можливо навіть набагато більше) корінних, регіональних мов та мов різноманітних меншин. А також наявні численні неіндигенні мови, якими користуються громади мігрантів, статус яких залишається повністю невизнаним та незахищеним законом. Використання цих мов у процесі соціалізації та передача їх між поколіннями знаходиться під високим ризиком. Ця ситуація фактично є результатом процесу сильної гомогенізації в європейській історії.

Аналіз останніх публікацій. Ситуація на рівні окремих європейських держав (наприклад, Польща) не сильно відрізняється. Історичні, соціальні, політичні та геополітичні події останніх шістдесяти років перетворили польське суспільство з багатомовного, багатокультурного та багатонаціонального на одне з найбільш однорідних національних суспільств у Європі.

У той же час кількість іммігрантів зростає й, імовірно, продовжуватиме це робити і в майбутньому. Вплив мігрантів на економічну ситуацію не можна переоцінити, розглядаючи аспекти їх продуктивності та їхнього фізичного і психологічного здоров'я та благополуччя.

Мультикультурне та багатомовне європейське суспільство потребує розробки та впровадження стратегій, які б успішно реагували на загрози його мовному та культурному розмаїттю, а також проблеми, що виникають у зв'язку з мовною мобільністю. Тільки таким чином можна досягти високого рівня загального добробуту та економічної стабільності, одночасно культивувати культурне та мовне різноманіття, яке буде розумітися як фундаментальна соціальна цінність. Запропонований науковий проект відповідає на ці виклики, об'єднуючи необхідні дослідження з побудовою практичних рішень та рекомендацій щодо можливостей практичного застосування та соціально-економічного впливу.

Існує проблема недостатньої обізнаності на державних, суспільних, економічних та освітніх рівнях щодо можливої різноманітної користі від збереження мовно-культурного різноманіття та сприяння стабільній багатомовності. Це становить перешкоду для досягнення прогресу на згаданих рівнях. Переваги пов'язані з людським потенціалом вирішення проблем та творчим мисленням: «в умовах сучасних економічних та технологічних змін, відкриття величезних перспектив для творчості та інновацій, особлива увага повинна приділятися різноманітності способів творчої роботи» (UNESCO 2002: 5) [31].

Широкий спектр психолінгвістичних досліджень показав, що діти – білінгви та дорослі мають розширений когнітивний потенціал, виражений через більшу гнучкість у здатності до вирішення завдань та вищому рівні розвитку інтелектуальних та соціальних навичок [2; 3; 4; 9]. Використання більш ніж однієї мови в процесі виховання дітей віком два роки має вирішальне значення для посилення виконавчого контролю, відповідального за відбір та використання даних, необхідних для вирішення проблем та досягнення цілей [26]. Це також має значні переваги для таких осіб у похилому віці, адже гальмує зниження їх когнітивних функцій і, вірогідно, відтягує появу симптомів деменції [6]. Діти меншин, які здобувають освіту рідною мовою, завжди рівні або перевершують своїх однолітків, беручи участь у програмах, заснованих на використанні домінуючої мови як на теоретичних заняттях, так і під час практики та стандартизованого тестування. У початковій академічній освіті вони, як правило, показують набагато кращі результати [8].

Дослідження показують, що підтримання етнолінгвістичної ідентичності та використання рідної мови на всіх етапах розвитку людини не тільки тісно пов'язане з поліпшенням психологічного благополуччя та вищим рівнем самооцінки, але також з вищими показниками здоров'я. Дослідники припускають, що існує сильна кореляція між втратою мови, погіршенням здоров'я корінних народів, симптомами, пов'язаними з посттравматичним стресом, і підвищеним рівнем самогубств [1; 7; 22]. Мовна та

культурна спадщина, етнолінгвістична ідентичність відіграють важливу захисну роль у вирішенні кризових ситуацій в галузі охорони здоров'я та зниження поведінкових факторів ризику [25; 27]. Відомо, що ствердження своєї соціальної ідентичності покращує психологічне благополуччя і дозволяє редукувати стрес, хвороби та стан травматизації. Крім того, покращення показників здоров'я має значні економічні наслідки.

Формулювання мети і завдань статті. *Метою статті* є вивчення явища впливу етнолінгвістичної ідентичності на психологічне благополуччя та здоров'я особистості на підставі аналізу досвіду сучасної психологічної науки та міждисциплінарних досліджень.

Автори долучаються до спроб сучасної світової спільноти науковців розкрити значення вітального стану лінгвістичної ідентичності як засобу для досягнення психологічного благополуччя, здоров'я та економічної стійкості особистості в сучасному суспільстві. З огляду на реалії сучасності зростає значення наукового, зокрема психологічного, підходу до взаємодії з етнічними групами в соціальному середовищі окремих держав та світу загалом.

Дане теоретичне дослідження є першим кроком до подальшого вивчення обраної проблематики вже за допомогою емпіричних методів задля отримання очевидних фактів та надання рекомендацій щодо конкретних заходів в межах соціальних, економічних та політичних відносин.

Проте засади плану подальших прикладних досліджень та наступних заходів буде закладено вже тут.

Виклад методики і результатів дослідження. Дослідження, що поєднують збереження / відновлення мови та етнолінгвістичної ідентичності зі психологічним благополуччям та здоров'ям є доволі новітніми та рідкісними. Досі вони не були проведені або випробувані в Європі. Крім того, враховуючи нинішні суспільні проблеми в європейських країнах, дослідження було розроблено для охоплення як автохтонного населення, так і груп мігрантів, для того щоб забезпечити відчутні переваги у застосуванні соціально та економічно значимих стратегій.

Вимирання місцевих мов, дискримінація та проблеми зростання міграцій сильно пов'язані з історичним та / або свіжим досвідом травматизації. Успішне вирішення цих питань сприятиме вирішенню багатьох важливих соціальних та економічних проблем, включаючи культурну та політичну напруженість та захист прав людини.

Інноваційний потенціал проекту є подвійним. Він має потенціал заповнити пробіл у психологічних дослідженнях в області психологічного благополуччя, поєднуючи збереження мови, етнолінгвістичної ідентичності зі здоров'ям та добробутом та основними соціальними проблемами, пов'язаними зі зменшенням мовного різноманіття та гомогенізацією, що підриває творчий потенціал та можливості сталого розвитку [23].

Міждисциплінарне, цілісне та контекстне дослідження, проведене в межах проекту, дозволить глибше вивчити взаємозв'язок між станом етнолінгвістичної ідентичності (мовної життєстійкості / життєздатності) та психологічним, фізичним здоров'ям і благополуччям, що безпосередньо впливає на економічну стабільність, розвиток та продуктивність. Результати дослідження будуть застосовані у сферах суспільного, освітнього, економічного, психологічного розвитку та у сфері охорони здоров'я.

Дослідження буде базуватися на ретельно відібраних на території України групах, що спілкуються мовами меншин та мігрантів. Але також буде включена опція порівняльного дослідження, що дозволить нам скористатися попередніми

дослідженнями на дану тему, що проводилися в інших країнах Європи, зокрема в Польщі в неєвропейському контексті. А також це дозволить перевірити гіпотези, які ми розвиваємо.

Отож поки що ми коротко ознайомимося з основними поняттями обраної сфери дослідження:

1. Мовний контакт, зміни та асиміляція. Прискорені зміни мови та ерозія / асиміляція мови в громадах під впливом домінуючої мови є ключовими змінними, що викликають негативні психологічні установки (такі як сором, придушення ідентичності та низький рівень самооцінки), іноді призводять до більш глибоких психологічних розладів та проблем зі здоров'ям, а також менша задоволеність роботою та продуктивність [20; 32].

Тому наша пропозиція спрямована на краще розуміння взаємозв'язку між зміною мови, викликану контактом, та мовною життєздатністю, а також способами, в які зміни структури мови та якості володіння мовою окремих осіб сприяють ерозії та асиміляції мови.

Базовим, широко визнаним критерієм оцінки життєздатності мови є стан інтеграційної передачі мови між поколіннями та рівні шкали розриву між поколіннями (GIDS), запропоновані Фішманом [15, с. 87–109]. Однак це обмежує розуміння процесу лише його видимими результатами.

Необхідним компонентом нашої дослідницької пропозиції є «артикуляція між структурою мов під загрозою зникнення і використанням таких мов» [18, с. 180]. Тому на мовному рівні ми плануємо дослідити, як незбалансований контакт із домінуючою мовою призводить до прискорених змін лексичних ресурсів, мовної структури та прагматичних умов. Дослідження також буде вивчати режими, повноту та втрату передачі, а також як це впливає на рівень кваліфікації мовців, приділяючи особливу увагу ролі недосконалих мовців («напівпровідників» або «іржавих мовців») [12; 13; 29].

У тісно пов'язаному та комплементарному дослідницькому компоненті №2, що буде розглянутий наступним, ми визначимо ключові екстралінгвістичні фактори, що лежать в основі цих процесів. Вони включають у себе функції контакту та форми тиску та дискримінації, які пов'язані з ним, а також відмінності в розмірах та соціальному престижі груп мовців, з якими встановлено контакт. Ми також розглянемо відносну інструментальну цінність мов, тобто ступінь їх (сприйнятої) користі для економічного та соціального прогресу [24, с. 79], і, перш за все, етнолінгвістичну ідентичність та життєздатність мови.

2. Етнолінгвістична ідентичність та психологічне благополуччя. Соціальна ідентичність, що випливає з членства в національних, етнічних та соціальних групах – це потужний ресурс для людей. Саме через ототожнення з соціальними групами люди реагують на загрози [30], справляються з невпевненістю в собі [19], повертають контроль над своїм оточенням [16] і навіть набувають почуття неперервності буття.

Теорія етнолінгвістичної ідентичності (ELIT) [17] припускає, що етнічні мови можуть також стати джерелами позитивної соціальної ідентичності, тоді як питання життєздатності мови напровагу ерозії мови можуть бути інтерпретовані як важливі процеси для благополуччя людини.

Значне ототожнення з етнолінгвістичною спільнотою та використання рідної мови може стати буфером проти невизначеності, страху смерті та загроз для самооцінки та контролю. Це особливо стосується етнічних меншин та груп іммігрантів.

У запропонованому дослідженні ми зосередимо нашу увагу на потенційній ролі збереження рідної мови у створенні безпечної ідентичності національних меншин, яка включає в себе поєднання ідентифікації з приймаючою країною кандидата у приймаючій країні з ідентифікацією меншин належним чином [28].

Як основними результати ми передбачаємо показники психологічного благополуччя, самооцінки та позитивного настрою.

3. *Здоров'я*. Ключовою гіпотезою запропонованого проекту є те, що дистрес, спричинений переслідуваннями, пов'язаними з етнічними або культурними чинниками (обмеження прав на використання власної мови, національний костюм, спілкування та соціальну активність у спільноті), прямо негативно впливають на психофізичне здоров'я членів спільнот меншин. Це призводить до розвитку небезпечних для життя хвороб, як соматичних, так і психічних. І навпаки, збереження власної ідентичності, соціальне прийняття, вміння спілкуватися мовою предків знижує ризик розвитку серйозних психосоматичних захворювань та психічних розладів, а отже, і впливає на психологічне та фізичне благополуччя.

Також добре відомо, що соціальне визнання травми може зменшити симптоми ПТСР та покращити психічний стан травмованих осіб та груп. Можливість говорити про травматичні події та можливість бути правильно почутим і сприйнятим є важливою передумовою посттравматичного зростання та психологічного благополуччя [21]. Ми очікуємо, що здатність вільно ділитися своїм досвідом рідною мовою є необхідною умовою належного соціального визнання.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Підсумовуючи сказане, варто зазначити, що основним механізмом, який необхідно дослідити під час вивчення впливу етнолінгвістичної ідентичності на психологічне благополуччя, здоров'я та економічне становище особистості в сучасному суспільстві, є триступеневий процес:

1. Досвід давньої історичної та недавньої травми, а також різних форм дискримінації та незбалансованого мовного контакту призводять до / або роблять свій внесок у мовну регресію та мовний зсув (асиміляцію).

2. Мовна асиміляція сприяє погіршенню здоров'я та психологічного благополуччя.

3. Погіршення здоров'я та психологічного благополуччя призводить до негативних економічних наслідків.

Останній крок пов'язаний зі скороченням індивідуальної та колективної працездатності та творчого потенціалу, а також зі зникненням або послабленням сталого розвитку на рівні громади.

Якщо вплив негативних факторів на першому кроці може бути зменшено або змінено, результат процесу буде дуже відрізнятися. Фактично можуть бути досягнуті навіть корисні результати.

Механізм є замкнутим колом: позитивні економічні наслідки можуть зменшити травми та дискримінацію (див. Рис. 1).

Можна ідентифікувати інтер-, інтра- та екстралінгвістичні обставини та процеси, які сприяють мовній асиміляції, втраті ідентичності / травми та відповідному погіршенню психологічного благополуччя та здоров'я. До них відносяться лінгвістичні, історичні,

соціальні, економічні, політичні та психологічні фактори, які ми плануємо вивчати та інтерпретувати в мультидисциплінарній, холістичній перспективі.



Рис. 1. Механізм взаємозв'язку факторів етнолінгвістичної ідентичності, психологічного благополуччя, здоров'я та економічного становища особистості

Перспективи подальших досліджень:

- діагностувати критичні зміни у дискримінованих мовах та їх неповну передачу (обидва чинники серйозно впливають на життєздатність мови та врешті призводять до її регресу та асиміляції);
- вивчити та вирішити психологічні проблеми, які сприяють втраті мови та спричиняються нею;
- визначити проблеми зі психологічним благополуччям та здоров'ям, що виникають внаслідок ослаблення етнолінгвістичної ідентичності та втрати мови;
- оцінити потенціал мігрантів та груп меншин щодо сприяння економічному розвитку країни у зв'язку з їхньою етнолінгвістичною ідентичністю;
- розробити стратегії вирішення кризових питань та рекомендації щодо:
 - (а) вирішення психологічних наслідків втрати етнолінгвістичної ідентичності та мови;
 - (б) ефективних підходів до дискримінованих мов та запобігання таким негативним тенденціям через освітню, мовну та міграційну політику.

Список використаних джерел

1. Ball, J. & Moselle, K. (2013). *Contributions of Culture and Language in Aboriginal Head Start in Urban and Northern Communities to Children's Health Outcomes: A Review of Theory and Research*. Division of Children, Seniors & Healthy Development, Health Promotion and Chronic Disease Prevention Branch, Public Health Agency of Canada.
2. Bialystok, E. & Martin, M. M. (2004). Attention and inhibition in bilingual children: evidence from the dimensional change card sort task. *Developmental Science* 7, 325–339.
3. Bialystok, E. & Senman, L. (2004). Executive processes in appearance-reality tasks: the role of inhibition of attention and symbolic representation. *Child Development*, 75, 562– 579.
4. Bialystok, E. (1999). Cognitive complexity and attentional control in the bilingual mind. *Child Development*,
5. Bialystok, E. (2001). *Bilingualism in development: Language, literacy, and cognition*. Cambridge: Cambridge University Press.

6. Bialystok, E., Craik, F.I.M & Luk, G. (2012). Bilingualism: consequences for mind and brain. *Trends in Cognitive Sciences* 16(4), 240–250.
7. Chandler, M. & Lalonde, C. (1998). Cultural Continuity as a Hedge against Suicide in Canada's First Nations. *Transcultural Psychiatry*, 35, 191–219.
8. Child Language Research and Revitalization Working Group. (2017). Language documentation, revitalization, and reclamation: Supporting young learners and their communities. Waltham, MA: EDC.
9. Costa, A., Hernández, M. & Sebastián-Gallés, M. (2008). Bilingualism aids conflict resolution: evidence from the ANT task. *Cognition*, 106(1), 59–86.
10. Danyliuk, I.V. & Shykovets, S.O. (2018). An attitude to nature: the dichotomy “human – nature” or the measure of human domination over nature as a cultural indicator. *American Journal of Fundamental, Applied & Experimental Research*, 1(8), 10-17.
11. Danyliuk, I.V., Shykovets, S.O. & Mambetova, A.A. (2017). Psychological peculiarities of mentality of the representatives of the regional communities in Ukraine as a key point for understanding of social crisis in Ukraine. *International Journal of Education & Development*, 2(1), 8-12.
12. Dorian, N. C. (1981). *Language death: The life cycle of a Scottish Gaelic dialect*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
13. Dorian, N. C. (1986). Abrupt transmission failure in obsolescing languages: How sudden they “tip” to the dominant language communities and families. In: V. Nikiforidu, M. V. Clay, M. Niepokuj & D. Feder (eds.) *Proceedings of the twelfth annual meeting of the Berkeley Linguistics Society* (pp72–83). Berkeley: Berkeley Linguistics Society.
14. EUROPEANS AND THEIR LANGUAGES, Special Eurobarometer 386 / Wave EB77.1 Special Eurobarometer, European Commission http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_386_en.pdf
15. Fishman, J. A. (1991). *Reversing Language Shift: Theoretical and Empirical Foundations of Assistance to Threatened Languages*. Clevedon: Multilingual Matters.
16. Fritsche, I., Jonas, E. & Fankhänel, T. (2008). The role of control motivation in mortality salience effects on ingroup support and defense. *Journal of Personality and Social Psychology*, 95(3), 524-541.
17. Giles, H., & Johnson, P. (1987). Ethnolinguistic identity theory: A social psychological approach to language maintenance. *International Journal of the Sociology of Language*, 68(1), 69-99.
18. Grinevald, C. (1998). Language Contact and Language Degeneration. In: F. Coulmas (ed.), *The handbook of sociolinguistics* (pp. 176–184). Blackwell Reference Online.
19. Hogg, M. A. (2000). Subjective uncertainty reduction through self-categorization: A motivational theory of social identity processes. *European review of social psychology*, 11(1), 223-255.
20. Kim, S., Wang, Y., Deng, S., Alvarez, R., & Li, J. (2011). Accent, perpetual foreigner stereotype, and perceived discrimination as indirect links between English proficiency and depressive symptoms in Chinese American adolescents. *Developmental Psychology*, 47(1), 289-301.
21. Maercker, A., & Müller, J. (2004). Social acknowledgment as a victim or survivor: A scale to measure a recovery factor of PTSD. *Journal of Traumatic Stress*, 17(4), 345-351.
22. McIvor, O., Napoleon, A. & Dickie, K. (2009). Language and Culture as Protective Factors for At-Risk Communities. *Journal of Aboriginal Health* 5(1), 6-25.
23. Nettle, D. & Romaine, S. (2000). *Vanishing Voices. The Extinction of the World's Languages*. Oxford: Oxford University Press.
24. O'Shannessy, C. 2011. Language contact and change in endangered languages. In P. Austin & J. Sallabank (eds.), *The Cambridge Handbook of Endangered Languages* (pp. 78–99). Cambridge: Cambridge University Press.

25. Oster, R. T., Grier, A., Lightning, R., Mayan, M. J. & Toth, E. L. (2014). Cultural continuity, traditional indigenous language, and diabetes in Alberta First Nations: A mixed methods study. *International Journal for Equity in Health* 13(1), 148–168.
26. Poulin-Dubois, D., Blaye, A., Coutya, J & Bialystok, E. (2011), The effects of bilingualism on toddlers' executive functioning. *Journal of Experimental Children Psychology*, 108(3), 567–579.
27. Robbins, J. A. & Dewar, J. (2011). Traditional Indigenous approaches to healing and the modern welfare of traditional knowledge, spirituality and lands: a critical reflection on practices and policies taken from the Canadian Indigenous example. *The International Indigenous Policy Journal* 2(4), 1–17.
28. Roccas, S., & Brewer, M. B. (2002). Social identity complexity. *Personality and Social Psychology Review*, 6(2), 88-106.
29. Sasse, H. J. (1992). Theory of language death. In: M. Brenzinger (ed.). *Language Death* (pp. 7–30). New York: Mouton de Gruyter.
30. Tajfel, H., & Turner, J. C. (1979). An integrative theory of intergroup conflict. In W. G. Austin & S. Worchel (eds.), *The Social Psychology of Intergroup Relations* (pp. 33-47). Monterey, CA: Brooks-Cole.
31. UNESCO (2002). *Universal Declaration on Cultural Diversity, Cultural Diversity, Series No.1*.
32. Wated, G., & Sanchez, J. I. (2006). The role of accent as a work stressor on attitudinal and health-related work outcomes. *International Journal of Stress Management*, 13(3), 329-350.

Danyiuk I.V., Shykovets S.O. The problem of influence of the ethnolinguistic identity on the psychological well-being and health of personality. The article presents the results of the study and theoretical analysis of the phenomenon of the ethnolinguistic identity's influence on psychological well-being and personal health. The study was based on the analysis of the experience of modern psychological science and interdisciplinary researches. The article attempts to reveal the value of the vitality of linguistic identity as a tool for psychological well-being, health and economic sustainability of the individual in modern society. Also it describes the prospects for studying the problem of the influence of ethno-linguistic identity on the psychological well-being and health of the personality of representatives of the linguistic communities in Ukraine and groups of migrants with a prediction of possible applications of the obtained results. The results of the study will be applied in the spheres of social, educational, economic, psychological development and healthcare. The research will be based on carefully selected on the territory of Ukraine groups that speak minority languages and languages of migrants. The comparative research option will also be included, which will allow authors to take advantage of previous researches on this topic that were conducted in other European countries, in particular in Poland, and in a non-European context. And this will also allow us to test the hypotheses that we had developed previously. It is possible to identify inter-, intra- and extra-linguistic circumstances and processes that promote linguistic assimilation, loss of identity / trauma and corresponding deterioration in psychological well-being and health. These include linguistic, historical, social, economic, political and psychological factors that we plan to study and interpret in a multidisciplinary, holistic perspective.

Key words: ethnolinguistic identity, psychological components of ethnolinguistic identity, psychological well-being of the individual, personality health, vitality of linguistic identity, ethnolinguistic community.